

İrfan: *Seminarlarınızda və yazılarınızda tez-tez q l b m fhumu üz rind durur, “q l b i h yat” deyimini günd m g tirirsiniz. İnsan üçün q l b n m na k sb edir?*

Dr. Adem Ergül: Doğrusu, insanın hər bir üzvü əhəmiyyət daşıyır. Göz, qulaq, dil, əl, ayaq... hamısı önəmlidir. Rəbbimizin heç bir nemətini kiçik görə bilmərik. Hər bir nemət bizim üçün əzizdir. Və bunların hər biri üçün şükür borcumuz var. Bir də qəlbimiz var. Qəlb kəlməsi, əslində, ərəbcə bir kəlmədir. Bir çox mənaları var. Əsas olaraq bir şeyin özəyini, mərkəzini ifadə edir. Söhbət insan qəlbindən gedirsə, insanın “mən” deyərək ifadə etmək istədiyi o həqiqətin özəyinə biz qəlb deyirik. Qəlb bir maddi tərəfi var, sol tərəfimizdə yerləşən bir ət parçasıdır ki, bütün vücudu qan ilə təmin edərək bədəni diri tutur. Ürək işləməsə, vücud qidalana bilmir, xəstələnir, həyat sona çatır. Bir yerə qan getməsə, orada qanqren xəstəliyi baş göstərir, həmin hissəni kəsmək məcburiyyəti yaranır. İnsanın maddi vücudunun ayaqda qala bilməsi üçün ürək dediyimiz ət parçası nə qədər mühümdürsə, insanın öz həqiqəti dediyimiz intellektual əhatəsi, mühiti, duyğuları, “mən” dediyimiz zaman nəzərdə tutduğumuz hər şeyimiz, cəsədimize mənə verən, bizi insan edən və vəfat etdiyimiz zaman da bizdən geriye qalacaq olan o həqiqətimizin mərkəz nüvəsinə də qəlb deyirik. Alimlərimiz buna mənəvi qəlb deyirlər. Əsasən, Qurani-Kərimdə və Həzrət Peyğəmbərin sünnəsində nəzərdə tutulan da mənəvi qəlbdir.

Mənəvi qəlb maddi qəlblə necə bir əlaqəsi var? Alimlərimiz deyirlər ki, bunu biz tam olaraq dərk edə bilmirik. Amma var olduğu açıqdır. Qurani-Kərimdə Uca Rəbbimiz qiyamət günündə insana fayda verəcək olanın **“q l b i-s l i m”** olduğuna diqqət çəkir. Yəni arınmış, tər-təmiz, Haqqa təslim olmuş saf bir qəlb. Allah qatında insanın üzünü ağardacaq olan bu qəlbdir. Həzrət İbrahim əleyhissalamın duası var: **“Allahım, m n**

diriliş günündə peşmançılıq verm . Mal və övladın fayda vermə diyi, yalnız q l b i-s l i m il g l n rin fayda gör c yi o gün m ni utandırma”

. Elə isə bunu deyə bilərik ki, Allahın bəhs etdiyi qəlb bizi Rəbbin hüzurunda utandıracaq və ya üzəg çıxardacaq olan daxili həqiqətimizdir. Həzrət Mövlana belə buyurur:

“Allah s nin için bir cövh r qoyub. Onu göy d verm yib, yer d . Bu cövh r q l bdir. Ağacın içi, öz yi quruyubsa, ist rs n dibin min çaydan su axıt, n fayda?”

İnsanın iç aləmini diri saxlayan o mənəvi cövhərin adına biz “qəlb” deyirik. Qəlb əslində elə insanın özüdür, nüvəsidir. Ərəblər qəlbi ifadə etmək üçün “lüb” kəlməsindən də istifadə edirlər. Lüb – özək deməkdir, toxum deməkdir. Məsələn, qozun ləpəsinə “lüb” deyirlər. Ləpəsi çürüyən qoz necə ki, “çürük” adlanır, insanın da ürəyi – qəlbi xarab olanda, kiflənəndə o da çürük qozdan fərqsiz olur. Belə xülasə edə bilərik:

“q l b i n q d r insansan”.

- *Çox gözəl ifadə etdiniz, yəni insanın həmişə maddi, həmişə mənəvi dünyasının mərkəzi qəlbidir. Həkimlər adətən bədəni və ürək sağlığımız üçün bir çox müalicəvi metodlar məsləhət görürlər. Bəs mənəvi olaraq qəlbimizin sağlam qala bilməsi, hüzur içində ola bilməsi üçün nə etməliyəm?*

- Əslində bu sualın cavabı eyni sualın içində gizlidir. Mənəvi qəlbimiz üçün də, eynilə maddi qəlbimiz kimi, əvvəla qorunma tələb olunur, sonra isə onu bəsləmək, sağlam saxlamaq üçün qidalandırmaq lazımdır. Mərhəmətli olan Rəbbimiz ən şərəfli varlıq olaraq yaratdığı insanın o ən şərəfli üzvünə, yəni qəlbine əhəmiyyət verməsini istəyir. Hər şeydən əvvəl insanın “mənim belə bir mənəvi qəlbim var” deyərək oraya əhəmiyyət verməsi birinci addımdır. Bir insan öz səhhətinin qeydinə qalmazsa, əlbəttə, qısa bir müddət sonra səhhətini itirər. Uca Rəbbimiz hər bir insana başlanğıcda saf, təmiz bir qəlb verir. Heç kimə kirli qəlb verilmir. Bütün qəlblər əslində həqiqəti qəbul edəcək qabiliyyətdə yaradılır. Amma insanın yetişdiyi mühitdən asılı olaraq bəzən qəlblərin üstünə həqiqət gözünü bağlayan örtük atılır, batil fikirləri həqiqət qəbul edərək onlara ilişib qalırsan. Həqiqət yolunu bağladığınız üçün həqiqət ora girə bilmir. Bu baxımdan iman, əslində, bizim öz həqiqətimiz olan qəlbimizə açılan ilk yol, birinci pəncərədir. Buna görə də Uca Rəbbimiz buyurur: **“Kimin ki sadrını (sinə sini, qəlbini) imana açdıq, o, Rəbbinin verdiyi nur üzərindədir”**. Yeni artıq ona bir pəncərə açılmış olur, könlünə işıq düşür. “Günəşin girmədiyi yerə həkim girər”, - deyə bir zərbi-məsəl var. Mənəvi qəlb də belədir. Əgər ora ilahi işıq düşmürsə, o qəlb xəstələnməyə, müalicə olunmazsa da ölməyə məhkumdur. İlk pəncərə imandır dedik. Oradan işıq nə qədər güclü gələrsə, içi o qədər aydınlanır. Allahla əlaqə nə qədər güclü olarsa, qəlb bir o qədər canlı olar. Bədənimizin əsl torpaqdır. Torpaqdan yaradılmışıq və torpaqdan çıxan məhsullarla qidalanırıq. Əks halda zəifləyər, xəstələnerik. Bizim ruhi tərəfimiz, mənəvi dünyamız isə **“ona ruhumdan üfürdüm”** ayəsində deyildiyi kimi ilahi mənşəlidir. Elə isə qəlbimizin qidalanması Allahla qurulan əlaqəmiz nisbətindədir. Qurani-Kərimdə qəlblərin ancaq Allahın zikri ilə aram tapacağı, Allahın xatırlanması ilə qidalana biləcəyi ifadə edilir. Bütün qəlblər ancaq Allah ilə doyurula bilər, Allah ilə aydınlanır. İman bunun başlanğıcıdır.

Sonra İslamın əhkamı gəlir. Hər bir hökm qəlbimizdəki bir məsaməni, bir guşəni açar. Bir ayeyi-kərimədə belə buyurulur: **“Kim mənəvim zikrimdəni üz çevirsən, güzəranı daralar. Biz onu qiyamət günündə kor olaraq həşr edərrik”**. O adam **“Ey Rəbbim, mənəvi dünyada gözü görən adam idim, burada niyə kor olaraq dirildim?”** Allah belə deyər: **“Doğru deyirsən, elə idin. Sənə ayıllarım gəlidi, amma sən onlara arxa çevirdin. Sən də bu gün belə olacaqsan”**

[1]

Buradan yola çıxaraq deyirəm ki, əslində Rəbbimizdən gələn hər bir ayə bizim qəlb məsamələrimizdən birini açan ayələrdir, nurdur, işıqdır. Nə qədər çoxunu əxz edə bilsək, hansı ölçüdə mənimsəyə bilsək, gözümüz o qədər kəskin olacaq.

- *Hədisi-şəriflərdə qarşımıza çıxan bəzi ifadələr var: “Qəlbində zərər qədər nifaq olan cənnətdə girib bilməz”, başqa bir hədisdə bu ifadə “zərər miqdarı təkcəbbür olan” şəklində keçir. Buradan aydın olur ki, qəlb olduqca təmiz saxlamaq, pak tutmaq lazımdır. Bunu etməyə çalışın deyilmi, insan bu çalışın öhdəsindən necə gəlir bilirmi?*

- Qurani-Kərimdə buyrulur ki: **“Allah heç bir quluna qaldıra bilməyəcək yükü yükləməz”.**

[2]

Bu o deməkdir ki, Allah bizdən nəyi istəyirsə, onu edə biləcək gücü vermişdir. Əvvəla, Allahın bizdən nə istədiyini, necə bir qəlb istədiyini bilməliyik. İkincisi, o qəlbə əldə edə bilmək üçün niyyət etməliyik, yeni güclü bir iradə ortaya qoyaraq hədəf təyin etməliyik. Sonra hədəfə fokuslanıb diqqətimizi ora cəmləşdirməliyik. Sonra da hədəfimizə doğru addım-addım irəliləməliyik. Heç bir şey bir anda olmaz. Mühüm olan yola çıxmaqdır. Əsas olan başlamaqdır. Başlamaq bitirməyin yarısıdır, deyirlər. Deyək ki, qəlbimizdə təkəbbür var, paxıllıq var, kin, fəsad var... Hər qəlbə nə isə nöqsan ola bilər. Əvvəla, bundan qurtulmağa niyyətlənmək, qurtulmaq üçün bəzi vasitələrə əl atmaq, səy göstərmək və səmimi olmaq işin yarısıdır. Düzdür, bu, insan olaraq təkbaşına edə bilməyəcəyimiz çətin bir işdir. Amma Allah bizdən bircə bunu istəyir: siz cəhd edin, səy göstərin, sonrasını Mənə həvalə edin. Ayeyi-kərimədə açıqca ifadə edilir:

“Bizim uğrumuzda cəhd göstərən nəfərlər razi olacağımız yolları açar”.

[3]

Mən bu mövzu açılarda bəzən belə bir misal verirəm: bir uşaq düşünün, təzəcə ayaq açıb yeriməyi öyrənir. Divanın üstündə gözəl bir oyuncaq var. O oyuncağı almağı özünə hədəf seçir. İməkləyə-iməkləyə ora gedir. Əlini uzadır, amma əli çatmır. Yıxılır, durur, yenə əlini uzadır, amma çata bilmir. Onu müşahidə edən ata-anası görür ki, uşağın hədəfi o oyuncağı almaqdır. Bu zaman böyüklər nə edər, ya oyuncağı alıb uşağa verir, yaxud da uşağı qaldıraraq divanın üstünə qoyurlar ki, oyuncağa əli çatsın. Bizim vəziyyətimiz də bundan fərqsizdir. Biz o gözəlliyə çatmaq üçün səy göstərməliyik. Onu da bilməliyik ki, öz gücümüzlə ona çatmaq imkansızdır. Heç birimiz öz qəlbimizi təmizləyib saflaşdırma bilmərik. Qəlbimizdən təkəbbürü söküb ata bilmərik. Həsəddən tamamilə qurtula bilmərik. Amma qurtulmaq üçün səy göstərər, yalvarıb dua edərək. Bunun çarələrini axtarıq, seminarlara gedərək, bir biləndən məsləhət alırıq və s. Nəticənin isə ancaq Allahın rəhməti ilə hasil olacağını unutmamalıyıq. Bunu bildikdən sonra və ümid etdikdən sonra qorxulacaq heç nə yoxdur, Allah öz lütfü ilə qulunu hədəfə çatdırar.

- Maddi qəlbın həkimi kimdir, kardioloqlar və s. Bəs mənəvi qəlbın həkimi kimdir?

- Əslində qəblərin yeganə təbibi Allah-Təaladır. Amma bəzən həkimlərin yanında köməkçiləri olur, xəstəni əməliyyata hazırlamaq və s. kimi işləri görürlər. Allahın belə bir köməkçiyə ehtiyacı yoxdur, bu bənzətmə səhv anlaşılmasın, amma Allah hər işdə bir səbəb-nəticə əlaqəsi qurmuşdur. Yəni hər işə ilahi bir qanun qoyub. İstəsə onu da qaldırıb birbaşa nəticəni xəlv edə, amma normal şərtlər altında hər şey ilahi qanunauyğunluqla gerçəkləşir. Bu nöqtədə Uca Rəbbimiz qullarının qəblərini təmizləmək üçün əvvəla peyğəmbərlərini vasitəçi olaraq göndərib. Qurani-Kərimdə peyğəmbərlərin vəzifələri sadalanarkən onlardan birinin də “təzkiyə” olduğu ifadə edilir. Təzkiyə etmək arındırmaq, tər-təmiz etmək, saflaşdırmaq, inkişaf etdirib gözəlləşdirmək deməkdir. Peyğəmbərin sağlığında Allah-Təala bu vəzifəni şəxsən peyğəmbərin özüne verir. Həqiqətdə təzkiyə edən Özü olsa da, peyğəmbərini o mövzuda vəkil təyin edir. Peyğəmbərimiz (s.ə.s) də: *“Alimlər peyğəmbərlərin varisləridir”*, - buyurur. Peyğəmbərlərin elm mirası var, onu bizim təfsir alimləri, hədis alimləri, fiqh alimləri, kəlam alimləri davam etdirir. Bir də “təzkiyə” varisləri var. Buna “tərbiyə” varisləri də deyə bilərik. Onlar da ariflərimiz, rəbbani alimlərimizdir – müşidlərimizdir. Tarix boyunca bu, belə davam etmişdir. Adına mənəviyyat ocaqları, təsəvvüf dediyimiz, zöhd, yaxud təqva dediyimiz o ocaqlarda həqiqətən kamil, yetişmiş, püxtələşmiş, baxışı ilə, sözü ilə, qəlbi ilə, halı ilə, duruşu ilə “həzrət insan” deyə biləcəyimiz, ləyaqətli peyğəmbər varisi deyə biləcəyimiz şəxsiyyətlər yetişir. Belə insanların sözü, baxışı qarşısındakına təsir göstərir. Yanında dayananda aldığı müsbət enerji təsir edir. Və sən çox qısa bir müddətdə, bir ustanın yanındaymış kimi, ustanın əlində, ustanın nəzərində o nəticəni əldə edə bilərsən. Belə şəxsiyyətlərə məcazi mənada “təbibul-qulub – qəblərin təbibi” deyə bilərik. Amma həqiqi mənada “təbibul-qulub” Allahdır. Çünki şəfanı verən, rəhməti göndərən Odur.

- Deyirli fikirlərinizi bizim bölüşdüyünüz üçün təşəkkür edirik. Son olaraq əlavə etməklə isə diyiniz bir şey varmı?

- Allah-Təala ürəyimizi təmiz etsin. Mənbə təmiz olarsa, oradan təmiz sözlər çıxar. Bu aləmə bir dəfə gəldik, bir daha gəlməyəcəyik. Keçən heç bir günün təkrarı olmayacaq, ömür təqvimini tükənir. Bu dünya məşğuliyyət dünyasıdır. Amma ən əsas məşğuliyyətimiz öz həqiqətimizin arayışında olmaqdır. Niyə yaradıldığımızı dərk etmək və ömrümüzü yaradılış məqsədimizə həsr

etmək, bizdən gözlənən və keyfiyyətimizi artıracaq olan budur. Rəbbimiz yolçuluğumuzu xeyirli və asan etsin. Fikirlərimi oxucularla bölüşmək üçün verdiyiniz bu fürsətə görə də bütün "İrfan" ailəsinə təşəkkür edirəm.

[1] Ta-ha, 124-126

[2] əl-Bəqərə, 286

[3] əl-Ənkəbut, 69